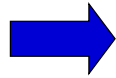

INF1040 – Digital representasjon

22. august 2007

Praktisk informasjon Kapittel 1

<http://www.uio.no/studier/emner/matnat/ifi/INF1040/h07/>

INF1040 - Digital representasjon

av tekster, tall, former, lyd, bilder og video

Forelesere:

- Fritz Albregtsen
- Ragnhild Kobro Runde

ragnhilk@ifi.uio.no

fritz@ifi.uio.no

Forelesninger:

- Onsdager, 12:15 – 14:00, Sophus Lies Auditorium.

Pensum:

- Hele læreboka
- Stoff gjennomgått i forelesninger, oppgaver og obliger

Obligatorisk oppmøte i dag

- Registrer deg i pausen!

Gruppeundervisning – I

- Undervisningsuken starter med forelesningen
- Terminalstueundervisning (PO-bygget)
  - Velg 1 av 8 grupper
  - Dere løser oppgaver
  - Gruppelærerne hjelper og veileder

	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lør	Søn	Mandag	Tirsdag
08-09							G5 (PS) Baktus
09-10							
10-11		G1 (INF) Karius	G3 (INF/LAP) Baktus	G8 (TOOL) Rom 121			G104 (INF) Baktus
11-12							
12-13	Forelesning SL	G7 (DIG) Rom 121		G2 (INF) Karius			
13-14							
14-15						G6 (DIG) Rom 121	
15-16							

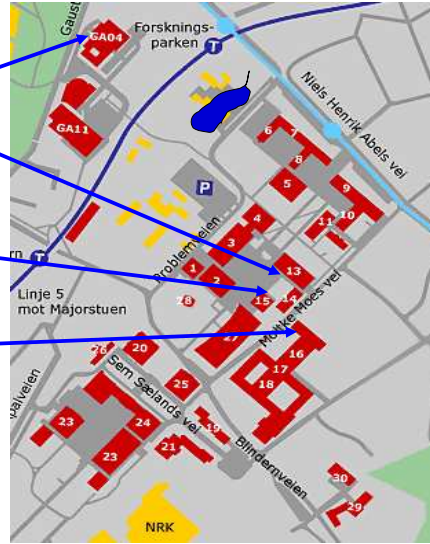
Gruppeundervisning - II

- Plenumsundervisning – velg 1 av 4 dobbeltimer
  - To og to gruppelærere
  - Gjennomgang av teori, eksempler, løsninger ...

	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lør	Søn	Mandag	Tirsdag
08-09							
09-10							
10-11							
11-12							
12-13	Forelesning SL	Ø3 Aud 1, VB	Ø2 Aud 1, VB				Ø1 Aud 1, VB
13-14							
14-15							
15-16							
16-17						Ø104 ? Aud 1, VB	
17-18							

Litt Blindern-geografi

- ❑ **Dere finner oss på Ifi**
- ❑ **Vilhelm Bjerknes ligger her**
  - Plenums-grupper
- ❑ **Sophus Lie ligger her**
  - Forelesninger
- ❑ **PO-bygget ligger her**
  - Terminalstue-grupper

Forelesningsnotater og oppgaver

- ❑ **Foilene til forelesningene**
  - legges ut mandag før forelesning
  - Pdf-filer 1:1 for de som vil lese foiler på P/TV
  - Pdf-filer 1:4 for utskrift på papir
  - NB: Foilene er ment som et hjelpemiddel i undervisningen, og dekker ikke nødvendigvis alt som skjer på forelesningen!
- ❑ **Opgaver legges ut før forelesningen**
  - Løsningsforslag kommer uken etterpå
- ❑ **Flervalgstester på nettet legges ut i etterkant av forelesningen**

”Obliger” og eksamen

- ❑ **Tre ”obliger” MÅ godkjennes**
  - 1 leveres inn fredag 5/10
  - 2 leveres inn fredag 2/11
  - 3 leveres inn onsdag 21/11
  - Fristene skal overholdes!!!
- ❑ **Skriftlig eksamen**
  - Fredag 7/12 09:00-12:00
  - Bokmål / nynorsk / engelsk
  - Ingen hjelpemidler
  - Bokstavkarakterer (A-F)

Arbeidsmengde

- ❑ **Det blir mye stoff per forelesning**
- ❑ **Gå på terminalstuegruppene**
  - Gjør hederlige forsøk på å løse ukeoppgavene
- ❑ **Gå på plenumsgruppene og få**
  - Alternativ gjennomgang av teori
  - Eksempler, løsningsforslag etc
- ❑ **La ikke ett enkelt kurs ta (nesten) all din tid!**
  - Du skal (stort sett) ha eksamen i tre kurs
- ❑ **Arbeid minst 12 timer per uke per kurs**
  - 6 timer + 2 timer forelesning + 4 timer grupper

Er dette vanskelig?

- **Dere er en sammensatt gruppe**
  - Noen kan mye fra før, andre litt mindre
  - Vi skal ha med oss (nesten) alle
- **Innsatsen betyr mer enn hva du kan fra før**
  - Arbeid jevnt – hele semestret
- **Still spørsmål**
  - Til foreleserne og til gruppelærerne
- **Vi er her for dere – ikke omvendt !!!**

Kapittel 1: Innledning

Lagring og overføring av informasjon

Koding

Analog vs digital representasjon

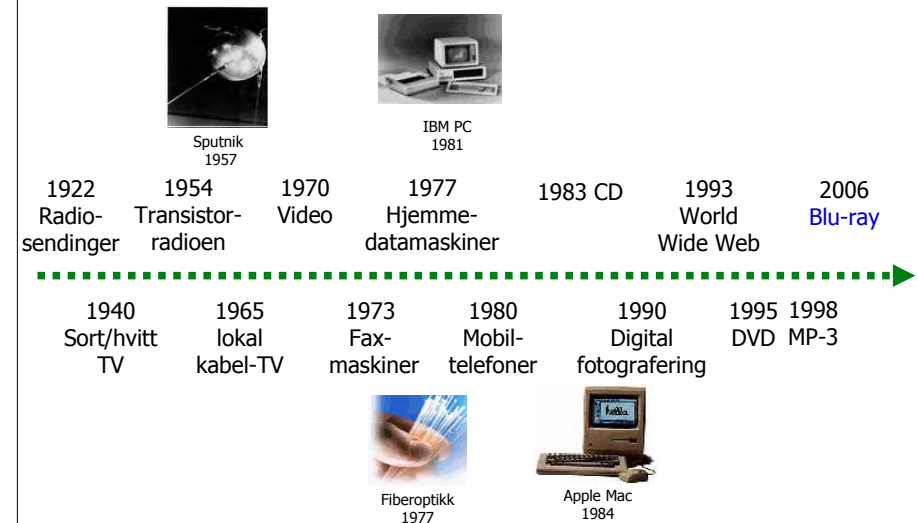
Lagring

Overføring

Lagring og formidling av informasjon

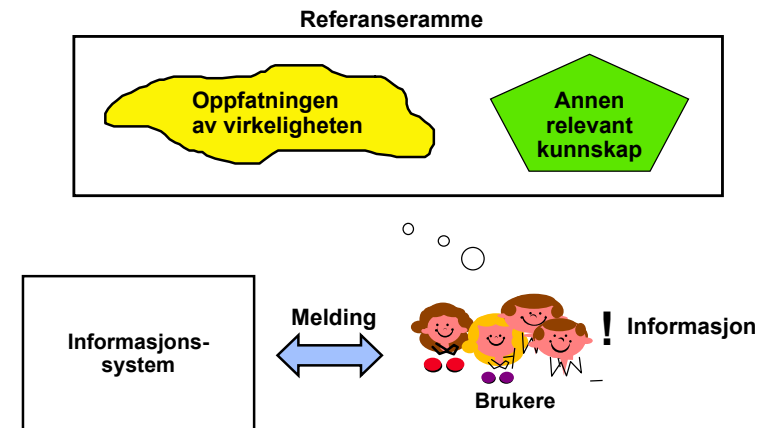
Lagring og formidling av informasjon (forts.)

Hva er det vi lagrer og overfører?

- Meldinger, kodet i et alfabet
  - Røyksignaler
  - Morsekode
  - Varselsignaler
  - Vanlig tekst
- Analog informasjon
  - Kontinuerlige fenomener (temperatur, vindstyrke, vindretning, vannføring, vannstand, posisjon, ...)
  - Lyd
  - Bilder

Meldinger krever tolkning

Koding av meldinger

Krav til kodingen:

- Den må entydig representere meldingen slik at den kan gjenskapes i sin opprinnelige form
- Den må være standardisert slik at den kan brukes for ulike formål
- Den må egne seg for billig og pålitelig teknologi

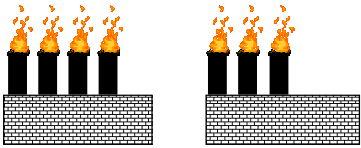
Alfabetet

- Kodingen gjøres i et tegnssett med et endelig antall tegn, kalt et *alfabet*

- Eksempler på alfabetet

- ikon
  - japansk kanji
  - ji ten sha japansk "latin"
  - 6A 69 20 74 65 6E 20 73 68 61 japansk "latin" heksadesimal
  - 01101010 01101001 00100000 01110100 01100101
10011110 00100000 01110011 01101000 10010001
japansk "latin" binær
- Her koder vi først i ett alfabet, og så koder vi hvert tegn i et annet alfabet

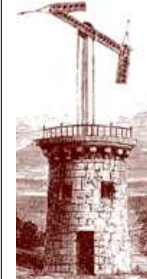
Koding – Polybius' system

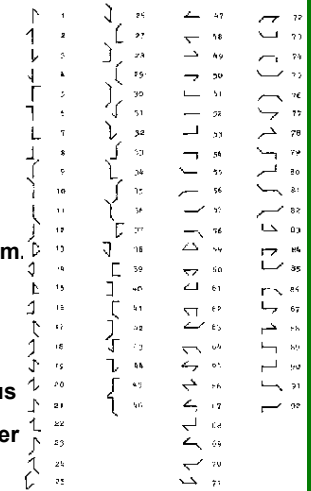
	A	B	Γ	Δ	E
	Z	H	Θ	I	K
	Λ	M	N	Ξ	O
	Π	P	Σ	T	Υ
	Φ	X	Ψ	Ω	

- Gresk historiker (ca 203-120 f. Kr)
- To tårn, hvert av dem med fem fakler
- Antall brennende fakler på hvert tårn pekte ut en bokstav i det greske alfabetet, arrangert i en 5X5-matrise
- Faklene ble hevet/senket, evt mørklagt med en skjerm mellom hver bokstav

□ happe's semafor-telegraf

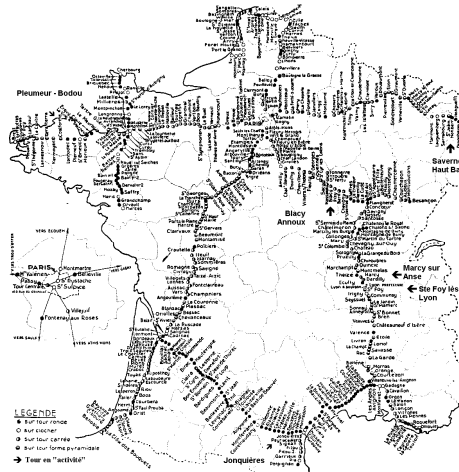

- Fransk oppfinner (1763-1805)
- Tårn plassert ca hver 10. km
- 1794: Paris – Lille (230 km)
- 1810: Paris – Venezia og Paris Amsterdam
- 1844: 25 byer, 556 stasjoner, 4800 km.
- 196 mulige symboler (7x7x4).
- Kodebok basert på symbol-par:
  - En utvidelse av ideen til Polybius
  - 92 sider a 92 linjer ga 8 464 koder for tegn, ord eller hele fraser.

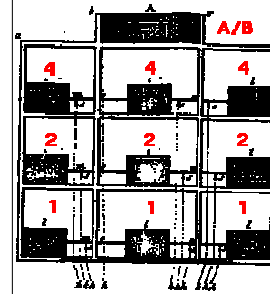
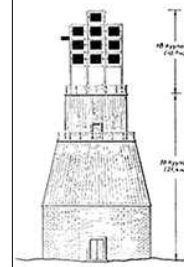

Napoleon – en bruker av teknologi

- Innså den militære fordel i å sende informasjon raskt fra sted til sted.
- Bygget opp et nett av linjer.
- Brukte mobil optisk telegrafi i sine felttog.
- Kunne kordinere styrker og logistikk over lengere avstander enn noen annen armé i samtiden.
- Hastighet ca 500 km/time.

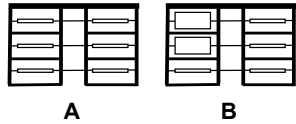
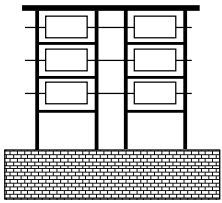

Edelcrantz' optiske telegraf

- Svensk akademiker (1754-1821).
- I praktisk bruk fra 1794 til 1881.
- Hver stasjon hadde 10 metall-lukkere.
  - Dobbelt så raskt som □ happe's system.
- Et binært kodesystem med 10 biter.
- Kunne kode 1024 forskjellige signaler.
- Oktal koding av signaler.
  - Fra A000 til B777
  - Veldig enkelt å lese av og sende videre
  - Mer robust mot feil enn semafor
- En forløper for moderne systemer.

Murrays optiske telegraf - 1796

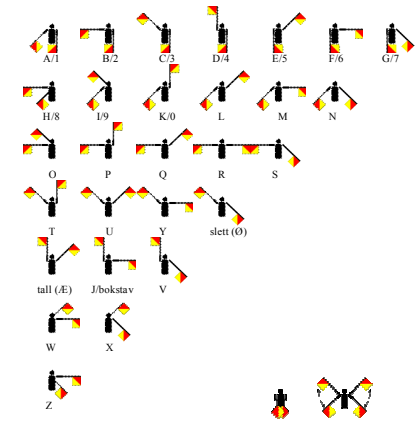

- Engelsk lord og biskop
- Seks plater dreies med flaten eller kanten mot observatøren
- En binær kode
- 64 mulige symboler
- Korte meldinger kunne sendes over 100 km fram og tilbake på 15 minutter.
- Kompresjon var ofte brukt:
  - H.M.S. ROYAL SOVEREIGN ANCHORED AT SPITHEAD YESTERDAY SAILING FOR PLYMOUTH TOMORROW
  - RSOV ANCHOR SPITD YESDA SAIL PLYTH TMRO

Semafor med to flagg

- Hvor mange forskjellige tegn kan vi kode med to flagg, når hvert flagg kan ha 8 posisjoner?
- $$7 + 6 + 5 + 4 + 3 + 2 + 1 = \frac{7 \times 8}{2} = 28$$

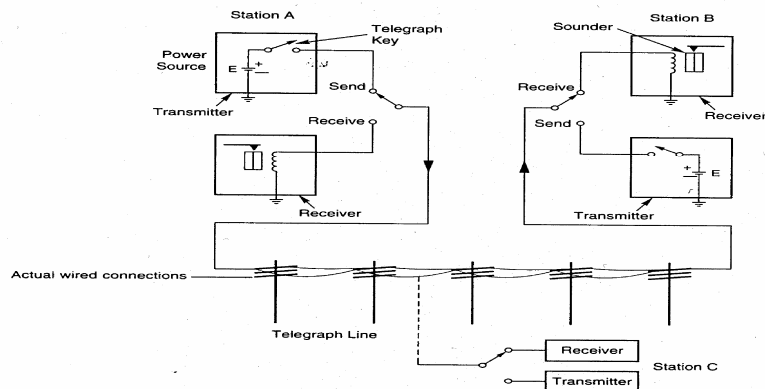
- Nok til alfabetet og tallene
  - hvis vi har koder for å skifte mellom tegn og tall

I tillegg er det en startposisjon og et kallesignal

Så kom elektrisiteten...

- Rundt 1800: Tidlige forsøk på å signalisere ulike tegn ved hjelp av et system med ulike spenninger ble på grunn av feilkildene erstattet av av et binært system (spenning på eller av)

Morsealfabetet (1844)

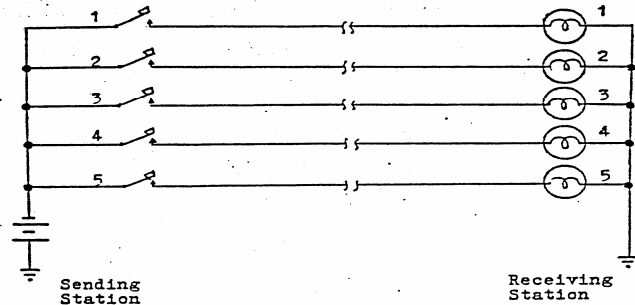
- Konstruert av Morse, amerikansk maler (1791-1872) og/eller Vail, amerikansk maskinist (1807-1859)
- Hvert tegn representert med en sekvens av prikker (kort signal) og streker (langt signal), atskilt av kort pause (mellom tegn) eller lang pause (mellom ord)
- Koden bygd på statistikk: Hyppigst brukte tegn har de korteste sekvensene (observasjon av typekassetene i et trykkeri)
- Eksempel: ··· --- ··· SOS (Internasjonalt maritimt nødsignal)

A	· —
B	· · · ·
C	— · · ·
D	— · ·
E	·
F	· · — ·
G	— — ·

Morsealfabetet har vært i bruk helt opp til ganske nylig!

Baudots femlednings-system (1874)

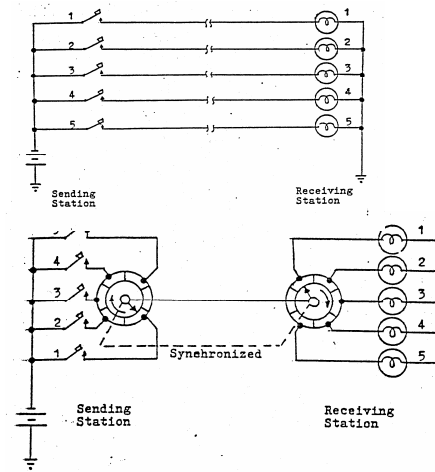
- Fransk ingeniør (1845-1903)
- Brukte fem ledninger for å overføre ett tegn
- Første eksempel på fast antall biter per tegn i den elektriske verden
- Et genuint binært system!

© Institutt for informatikk – 22. august 2007

INF1040-Intro-25

Baudot – parallell vs. seriell overføring

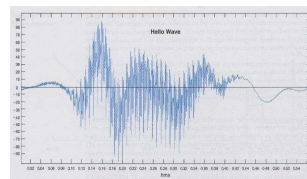
Navnet lever videre i "Baud", en enhet for båndbredden på en overføringslinje

© Institutt for informatikk – 22. august 2007

INF1040-Intro-26

Analog virkelighet – analog representasjon

- Analog – "som er basert på fysiske, kontinuerlig varierende størrelser"
- Virkeligheten er stort sett analog
  - Tid, temperatur, posisjon, lysintensitet, lydstyrke, ...
- Den mest direkte løsningen er å lagre og overføre informasjon ved hjelp av analoge signaler
- Eksempler
  - Konvensjonell radio og TV, telefon
  - Grammofonplater, kassettbånd

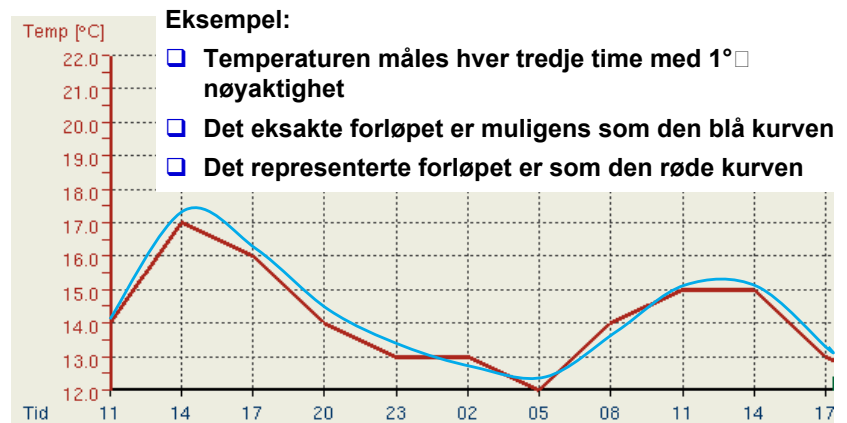
Analogt signal: Lydbølger for "hello"

© Institutt for informatikk – 22. august 2007

INF1040-Intro-27

Analog virkelighet – digital representasjon

- Digital – "som gjengir fysiske størrelser med diskrete tegn"
- Forutsetter *diskretisering* og *kvantisering*

© Institutt for informatikk – 22. august 2007

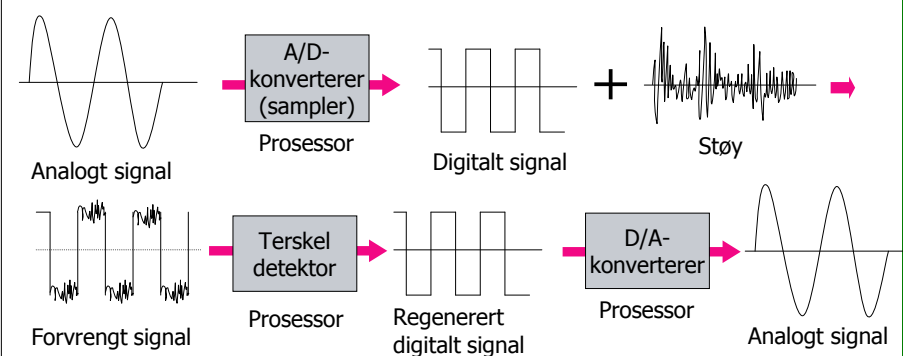
INF1040-Intro-28

Digital vs. analog teknologi

- ❑ Digitale representasjoner kan lagres og overføres digitalt
- ❑ Digitale representasjoner kan kopieres med 100 % nøyaktighet
- ❑ Digitale representasjoner kan bearbeides
  - komprimeres for effektiv overføring og lagring
  - krypteres for økt sikkerhet
  - renses for å oppnå bedre kvalitet
- ❑ Digitale representasjoner gir muligheter for lokalisering av eventuelle feil og automatisk feilretting
- ❑ Digitale overføringer kan multiplekseres for økt kapasitet
- ❑ Digital teknologi er mye billigere
- ❑ Digitale overføringer er ikke utsatt for forvrengning og unøyaktigheter på grunn av interferens med andre signaler (støy)

Analoge og digitale signaler – og støy

Datamaskinverdenen er binær digital

- ❑ Digitale datamaskiner arbeider med 2 diskrete verdier, 0 og 1
- ❑ 0 og 1 kalles binære tall – binary digits – bits eller biter
- ❑ To verdier er tilstrekkelig for å kode tekst, tall, lyd, bilder og video!
- ❑ Alt er representert ved sekvenser av biter – bitmønstre
- ❑ De fysiske signalene kan være varierende elektriske spenninger, lyspulser, magnetiseringsretninger, hull/ikke-hull...

Hvorfor bare to verdier?

- ❑ To verdier passer bra med de elektroniske på/av-brytere som finnes i digitale datamaskiner
- ❑ Jo færre verdier, jo lettere er det å skille dem fra hverandre
- ❑ Et binært system er mer robust

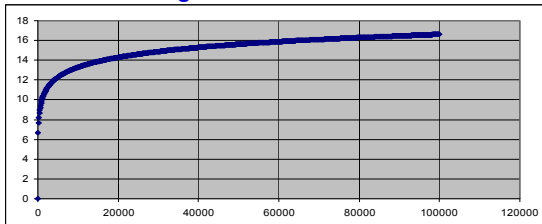
Hvor mange ulike bitmønstre?

- ❑ 1 bitposisjoner – 2 bitmønstre {0, 1}
- ❑ 2 bitposisjoner – 4 bitmønstre {00, 01, 10, 11}
- ❑ 3 bitposisjoner – 8 bitmønstre {000, 001, 010, 011, 100, 101, 110, 111}
- ❑ 4 bitposisjoner – 16 bitmønstre {0000, 0001, 0010, 0011, 0100, 0101, 0110, 0111, 1000, 1001, 1010, 1011, 1100, 1101, 1110, 1111}
- ❑ 5 bitposisjoner – 32 bitmønstre {00000, 00001, 00010, ... , 11110, 11111}
- ❑ ...
- ❑ For hver ekstra bitposisjon doubles antall mulige bitmønstre
- ❑ **n bitposisjoner gir 2^n mulige bitmønstre**
- ❑ Moderne datamaskiner arbeider gjerne med grupper på 8 biter.
  - En slik gruppe på 8 biter kalles en byte, forkortet B.

Hvor mange bitposisjoner trengs?

- Anta at vi har K ulike ting (objekter)
- Anta at hvert objekt skal representeres med et unikt (entydig) bitmønster
- Anta at alle bitmønstre må ha en fast lengde n
- Da er n gitt ved logaritmen til K med grunntall 2:

$$n = \log_2(K) \quad (\text{se side 351 i boka})$$
  - "Toerlogaritmen til K er det tallet du må opphøye 2 i for å få K "

Prøv funksjonen
 $\text{LOG}(K;2)$ i et
regneark!

Store tall

- For å håndtere store tall i tallsystemet bruker vi en-bokstavs SI-symboler som betegner potenser av 1000
  - k (kilo) = 10^3 , M (mega) = 10^6 , G (giga) = 10^9 , T (tera) = 10^{12} ,
  - P (peta) = 10^{15} , E (exa) = 10^{18} , Z (zeta) = 10^{21} , Y (yotta) = 10^{24}

(Merk at vi her bruker k for 1 000, fordi K i SI-systemet er en temperatur.)
- Anta at vi har et digitalt bilde med $1\,024 \times 1\,024$ piksler (bildeelementer)
  - La hvert piksel representeres med 1 byte
  - Bildets størrelse blir oftest angitt til 1 MB
  - Men bildet er jo $1\,024 \times 1\,024 \times 1$ byte = 1 048 576 byte ≈ 1.05 MB
  - Denne feilen øker jo større tall vi snakker om!

Prefikser for potenser av 1 024

- SI-prefiksene k , M , G osv er desimale enheter og har ingen mening som potenser av 1 024.
- IEC publiserte i 1999 en standard for potenser av 1 024.
- Navnene er satt sammen av de to første bokstavene i SI-prefiksene pluss bi for "binær".

- Les mer om dette i
Appendiks B
i læreboka!

Navn	Symbol	Potens av 2 og verdi i tallsystemet
kibi	Ki	$2^{10} = 1\,024$
mebi	Mi	$2^{20} = 1\,048\,576$
gibi	Gi	$2^{30} = 1\,073\,741\,824$
tebi	Ti	$2^{40} = 1\,099\,511\,627\,776$
pebi	Pi	$2^{50} = 1\,125\,899\,906\,842\,624$
exbi	Ei	$2^{60} = 1\,152\,921\,504\,606\,846\,976$
zebi	Zi	$2^{70} = 1\,180\,591\,620\,717\,411\,303\,424$
yobi	Yi	$2^{80} = 1\,208\,925\,819\,614\,629\,174\,706\,176$

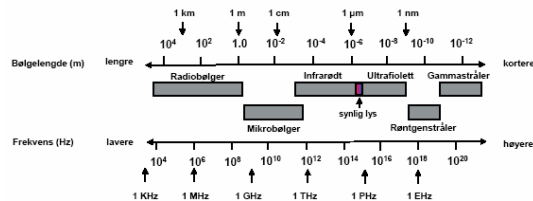
Noen konvensjoner det er nyttig å kjenne ...

- Størrelsen på RAM, ROM eller flash-minner gis som regel i binære enheter.
- Kapasiteten til harddisker og lagre som betraktes som en stor disk oppgis i desimale enheter.
  - Sektorstørrelsene på en disk gis nesten alltid i toerpotenser, siden de mapper direkte til RAM.
  - Det finnes en forvirrende hybrid, der en "megabyte" betyr 1000 "kilobytes" a 1024 byte.
  - En "1.44 MB" diskett er verken 1.44×2^{20} byte eller 1.44×10^6 byte, men $1.44 \times 1\,000 \times 1\,024$ bytes (som er ca 1.406 MiB, eller 1.475 MB).
- Dette kan også gjelde disk-lignende flashminner (toerpotens multipler av desimale megabyte!)
- Kapasiteten til en CD er alltid gitt i binære enheter.
  - En "700 MB" CD har en nominell kapasitet på 700 MiB.
- Kapasiteten til en DVD er gitt i desimale enheter.
  - En 4,7 GB DVD har en nominell kapasitet på 4,38 GiB.
- Overføringskapasitet uttrykkes som bps (biter per sekund) eller Bps (byte per sekund)
  - angis alltid i tallsystemet, med SI-prefikser
  - eksempel: kBps (10^3 byte per sekund), MBps (10^6 byte per sekund), osv

Hvordan overføres bitene?

□ Gjennom fritt rom

- Radiobølger
- Infrarødt lys

□ Gjennom et fysisk medium

- Elektrisitet
  - Lys (fiberoptikk)
- Vi ønsker at minst mulig av signalet skal bli borte på veien

Fysikkens lover gir begrensninger

- Begrenset signalhastighet
  - $3 \cdot 10^8$ m/s (lyshastigheten) i fritt rom
  - typisk ca 2/3 av dette i et fysisk medium (optisk eller elektrisk)
- Begrenset overføringskapasitet – typisk fra 10 Mbps til mange Gbps
- Begrenset overføringslengde pga. demping ("attenuation"), støy og interferens
  - jo lengre og jo tynnere kabel, jo større demping

I de fleste tilfeller er begrensninger i overføringskapasiteten mer plagsomt enn begrensninger i signalhastigheten

Båndbredde, basisbånd vs. bredbånd

□ Båndbredde

Teoretisk mål for overføringskapasitet – måles i *baud*

□ Båndbredden kan utnyttes på to måter:

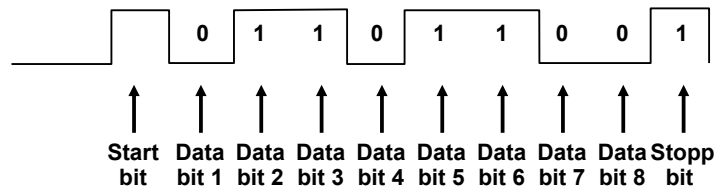
- Basisbånd-signalering
  - » Signalet sendes digitalt og tar hele båndbredden
  - » Brukes f.eks. i Ethernet, videospillere, DVD-spillere og spillkonsoller
- Bredbåndsignalering
  - » Signalet formidles ved å modulere en bærebølge (amplitude, frekvens, faseskift, ...) som overføres analogt (!)
  - Gir flere kanaler
    - flere signaler kan overføres samtidig (multipleksing)
  - » Brukes i de fleste høykapasitets forbindelser (ikke Ethernet)

Bit-synkronisering

- Det kommer en strøm av biter over overføringsmediet
- Mottaker må være synkronisert med avsender
- Mottaker må få vite hvor hver byte begynner og slutter
- Husk at biter kan mistes på veien – hvordan forhindre at en tapt bit ødelegger hele meldingen?

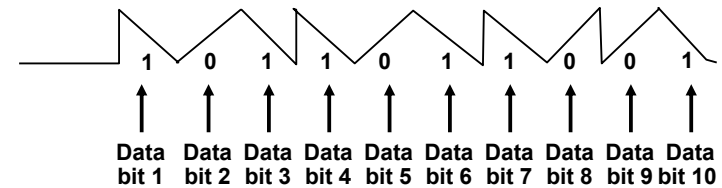
Asynkron overføring

- Sender og mottaker må være enige om bitraten
- Synkronisering mellom hver byte
- Etter mottak av stoppbit venter mottager på neste startbit og synkroniserer
- I tillegg sendes ofte et paritetsbit (ekstra bit som settes slik at antall 1-ere blir et oddetall)
- Må sende 11 bit for å overføre 8 bit data
- Eksempel på standard: RS-232
- Brukes for printere, modemer, fakser osv

Synkron overføring

- Klokkingen overføres i parallell med dataene
  - o på separat linje
  - o integrert (for eksempel ved Manchester-koding)

- Brukes for overføring av større datamengder

Synkron overføring i pakker

Flagg	Adresse	Kontroll	Data	␣R␣	Flagg
01111110	8 biter	16 biter	N * 8 biter	16 biter	01111110

Standard HDL␣ ramme ("frame")

- Eksempel: HDL␣ – High level data link protocol
- En ramme startes og avsluttes med en flaggbyte = 01111110
- Datamengden kan være stor (flere tusen biter)

HDL␣ Bit -stuffing

- En protokoll som HDL␣ vil feile hvis flagg-byten forekommer også andre steder i bitstrømmen
- Husk at 01111110 = AS␣II/UTF-8 "␣"
- Slutten på et tegn sammen med begynnelsen på et annet, eller f.eks. en RGB-verdi kan også gi 01111110
- For å fikse dette problemet: Etter at flagg-byte er sendt:
  - o Sender: Hvis du har sendt fem 1 etter hverandre, sett inn en ekstra 0
  - o Mottaker: Hvis du har mottar fem 1 etter hverandre, etterfulgt av en 0, fjern 0'en
- Dette kalles Bit Stuffing eller Zero Bit Insertion

Men hva betyr bitmønsteret?

bit-mønster	betydning
0	nei
1	ja

bit-mønster	betydning
0	♀
1	♂

bit-mønster	betydning
00	♠
01	♥
10	♦
11	♣

Er disse valgene fornuftige?

Blir de forstått av andre?

Det er behov for standardisering...

Typer av standarder

- **de jure**
Vedtatt av offisielle standardiseringsorganer
  - ISO – International Organization for Standardization
  - EN – Comité Européen de Normalisation
  - ANSI – American National Standards Institute
  - .....
  - Standard Norge – Standardiseringen i Norge
- **de facto**
Allment akseptert, gjennom enighet eller markedstyngde
  - åpne – dokumentasjon offentlig tilgjengelig
  - lukkede

Hva kurset dreier seg om

Hvordan lagrer og overfører vi ved hjelp av bits og bytes på mest hensiktsmessig måte

- tekst
- tall
- lyd
- bilder
- videosekvenser
- .....

?

Det er viktig å forstå hvordan en gitt teknologi fungerer.

Ved å få et innblikk i dette, er du også i stand til bedre å vurdere datamaskinteknologiens muligheter og begrensninger!

Vi legger vekt på hvor stor lagerplass en gitt representasjon tar, og hvor lang tid en dataoverføring tar.